

Brez kulturne hrane ni obstoja

Med slovensko manjšino v Ita-
liji sta še vedno predmet velike
pozornosti in tudi širokih raz-
prav finančni zakon, ki nima po-
stavke o prispevkih za naše kul-
turne dejavnosti, in komisarska
uprava v Kmečki banki v Gorici.

Rimska vlada ni vključila v
pravkar izoblikovani finančni za-
kon postavke, iz katere bi se fi-
nanciral deželni zakon za obmej-
na področja. Slednji pa predvide-
va prispevke za kulturne dejav-
nosti slovenske narodne manjši-
ne. Tudi lani se je zgodilo nekaj
podobnega, četudi je bil v ted-
nji Ciampijevi vladi podtajnik v
enem gospodarskih ministrstev
tržaški poslanec Sergio Coloni, si-
cer dober poznavalec naše manj-
šinske problematike. Vlada in
parlament sta nato zadevo uredi-
la, vendar so se prispevki v pri-
merjavi z letom 1992 zmanjšali za
kaki dve milijardi. Za kulturne
dejavnosti naše manjšine je bilo
predvidenih šest milijard lir. Le-
tos pa je vlada na nas kratkoma-
lo pozabila.

Ni treba posebej opozarjati na
izredno hude posledice, ki bodo
nastale na kulturnem področju,
če parlament ne bo dopolnil za-
konskega osnutka in vanj vklju-
čil postavke o prispevkih za na-
šo slovensko manjšino. Če se to
ne bo zgodilo, bodo kratkoma-
lo izostale mnoge kulturne dejav-
nosti; naše ustanove bodo de-
jansko ohromljene in ni nikjer
rečeno, da si bodo kdaj sploh
lahko opomogle. Brez kulturne
hrane je namreč življenje naše
narodne manjšine in sploh vseh
manjšin zapisano gotovi smrti.

To je treba pristojnim italijan-
skim oblastem jasno in glasno
povedati zlasti letos, ko poteka
40. obletnica Londonskega me-
moranduma, po katerem je Italija
spet dobila Trst, ki ga je bila iz-
gubila zaradi poraza v drugi sve-
tovni vojni. Pariška mirovna po-
govorba iz leta 1947 je namreč bi-
la ustanovila Svobodno tržaško
ozemlje, s Trstom kot glavnim
mestom. V novi državi pa Slo-
venci ne bi bili manjšina, saj je

DRAGO LEGIŠA ■■■■ 2

Majhen korak naprej v dvostranskih odnosih

Na poslopu županstva v Ogle-
ju sta v ponedeljek, 10. t.m., ves-
dan skupno plapolali italijanska
in slovenska zastava. Na sedežu
občine so potekali pogovori med
delegacijama iz Slovenije in Itali-
je, ki sta ju vodila zunanja mini-
stra Peterle in Martino. Vse je po-
tekalo za zaprtimi vrati od pol-
dne, ko je bil napovedan začetek
srečanja, do kosila v bližnji restav-
raciji in dalje do večera, ko sta se
nekaj po sedmi uri pojavila na
stopnicah županstva oba zunanja
ministra in podala nekaj splošnih
izjav.

Martino je dejal, da je bilo sre-
čanje prijateljsko in pristrčno in da
se je prav v Ogleju pričel proces
slovenskega približevanja Evro-
pi, o čemer naj bi 31. oktobra po-

novno razpravljali. Izrazil je tu-
di prepričanje, da so pogajalci
opravili dobro delo »v mednarod-
nem interesu, v interesu Sloveni-
je in tudi v korist dvostranskih
odnosov« med obema sosednjima
državama.

Podobno je na prvem srečanju
s časnikarji potrdil tudi sloven-
ski zunanji minister Lojze Peter-
le. Dejal je, da je bilo vzdušje kon-
struktivno in da so na sestanku
obravnavali sedanost, prete-
klost in predvsem prihodnost
dvostranskih odnosov.

Storjen je bil korak naprej, je
še poudaril, sedaj pa bo treba
z doseženimi rezultati prepričati
obe vladi. Zasedanje v Ogleju je
dobra priprava za bližnje srečanje
obeh ministrskih predsednikov,

skem vprašanju in o sredstvih,
namenjenih narodnostnim skup-
nostim. S tem v zvezi naj bi bi-
lo rečeno, da italijanska vlada ni
črtala iz finančnega zakona po-
stavke za finančno podporo manj-
šinam, pač pa naj bi to poglavje
vključila v drug, splošnejši kon-
tekst. Jabolko spora pa je, kot ka-
že, še vedno vprašanje vračanja
imovine istrskim optantom. Mar-
tino je sicer pozitivno sprejel ob-
ljubo slovenske vlade, da bo v
parlamentu sprožila postopek za
spremembo ustavnega določila,

Iz vsebine:

a.b.: Neofašisti in nacionalisti
so povsod enaki (str. 2)

Majda Artač Sturman:
Arheologija duha v Jančarjevem
Halštat (str. 3)

Pogovor s psihiatrom L. Čokom,
ki živi v ZDA (str. 4)

Tudi mladi si želijo
enotnosti manjšine (str. 6)

Slovenska in italijanska delegacija med pogajanja v Ogleju (foto S. Ferrari)

6. KOROŠKI KULTURNI DNEVI NA PRIMORSKEM

Skupno zastopstvo Slovencev na Avstrijskem in v Italiji

Okrogla miza s predstavniki
kulturnih in političnih organi-
zacij s Koroške in Primorske
PETERLINOVA DVORANA
v Trstu, Donizettijeva 3
Petek, 14. oktobra, ob 18. uri

Berlusconi in Drnovška, je še re-
kel Peterle in podobno je potrdil
tudi italijanski zunanji minister
Martino.

Po teh optimističnih izjavah so
člani slovenske in italijanske de-
legacije zopet odšli v sejno dvo-
rano oglejskega županstva, da bi
nadaljevali z deli, ki pa niso tra-
jala niti pol ure. Obe delegaciji sta
se razšli, ministra pa nista bila več
pripravljena dajati drugih izjav za
javnost ali odgovarjati na vpraša-
nja časnikarjev in sta v bistvu po-
novila že povedano.

Iz neuradnih virov je bilo mo-
goče izvedeti, da sta se italijan-
ska in slovenska stran med dru-
gim razgovarjali tudi o manjšin-

ki onemogoča tujcem, da bi kupo-
vali nepremičnine v Sloveniji, Ita-
lija — ali vsaj nekatere politične si-
le — pa hoče doseči veliko več, in
sicer predkupno pravico za tiste
Istrane, ki so po drugi svetovni
vojni zapustili rodno zemljo.

Kazalo je tudi, da delegaciji se-
stavljata skupen dokument, ki naj
bi nudil konkretno podlago za
bližnje (?) srečanje med Berlusco-
nijem in Drnovškom v Arcoreju,
vendar do dokončne sestave in
podpisa tega dokumenta ni pri-
šlo.

O poteku srečanja v Ogleju in
o njegovi uspešnosti torej ostaja
kopica dvomov, čeprav je nesporno,
da je bil korak naprej vendarle
storjen. Po oddaljitvi podtajnika
pri italijanskem zunanjem mini-
strstvu Livia Caputa je dosedanja
toga stališča le zamenjala želja po
dialogu. Ni pa bilo še jasno izre-
čeno, ali bo Italija umaknila veto
za slovenski vstop v Evropsko
zvezo, čeprav bi morda Martino-
ve izjave dale slutiti, da bo tako.

(HJ) ■■■■ 2

RADIO TRST A

■ ČETRTEK, 13. oktobra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 »Vojna vojni!«; 9.00 IZ STUDIA Z VAMI: 9.15 Igor Škamperle: Pogovori s Kosinskim. 13. del; 10.00 Poročila; 11.45 Okrogla miza; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Kulturne diagonale: Dvignjena zavesa; 15.30 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Četrtek srečanja.

■ PETEK, 14. oktobra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Kulturne diagonale: Dvignjena zavesa; 9.00 IZ STUDIA Z VAMI: 9.15 Igor Škamperle: Pogovori s Kosinskim. 14. del; 10.00 Poročila; 11.45 Okrogla miza; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Otroški kotiček: »Kaj sanja naš Peter, ko spi?« (Vera Poljšak); 14.30 Krajevne stvarnosti: Od Milj do Devina; 15.30 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba.

■ SOBOTA, 15. oktobra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Kulturni dogodki; 9.15 Filmi na ekranih; 10.00 Poročila; 12.00 Krajevne stvarnosti: Ta rozajanski glas (oddaja iz Rezije); 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Krajevne stvarnosti: Nediški zvon; nato: Nekaj minut z...; 15.00 Tu 362875. Z vami kramlja Sergej Verč; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Ob 150-letnici rojstva pesnika Simona Gregorčiča. Rafaela Petroni: »Stoji v planini vas...« - radijska lepljenka.

■ NEDELJA, 16. oktobra, ob: 8.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.30 Kmetijski tednik; 9.00 Sv. maša iz župnijske cerkve v Rojanu; 9.45 Pregled slovenskega tiska v Italiji; 10.00 Mladinski oder: »Kekec na hudi poti« (Josip Vandot); 12.00 Srednjeevropski radijski obzornik; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Ob 150-letnici rojstva Simona Gregorčiča. Rafaela Petroni: »Stoji v planini vas...«; 15.00 Krajevne stvarnosti; 17.30 Krajevne stvarnosti: Z naših prireditev.

■ PONEDELJEK, 17. oktobra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Italijanska srečanja slovenskega pesnika; 9.00 IZ STUDIA Z VAMI: 9.15 Igor Škamperle: »Pogovori s Kosinskim«. 15. del; 10.00 Poročila; 11.45 Okrogla miza; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Kmetijski tednik; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Otroški kotiček: »Škrat Čevljerad«. (Majda Mihačič); 14.45 Podoba goriškega otroka; 15.00 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Znanstvene raziskave: Etnonacionalizem; 18.40 Za smeh in dobro voljo.

■ TOREK, 18. oktobra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Politično udejstvovanje dr. Ivana Marije Čoka; 9.00 IZ STUDIA Z VAMI: 9.15 Igor Škamperle: »Pogovori s Kosinskim«. 16. del; 10.00 Poročila; 11.45 Okrogla miza; 12.45 Cecilijanka 93; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 16.00 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Ida Mlakar: »Pismo« - radijska igra.

■ SREDA, 19. oktobra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Srednjeevropski radijski obzornik; 9.10 IZ STUDIA Z VAMI: 9.15 Igor Škamperle: »Pogovori s Kosinskim«. 17. del; 10.00 Poročila; 10.30 Intermezzo. Giuseppe Verdi: Trubadur - izbrani odlomki; 11.45 Okrogla miza; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Krajevne stvarnosti: Na goriškem valu; 15.30 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba. »1909-1994«, 85 let Glasbene matice v Trstu.

Brez kulturne hrane ni obstoja

Zbor članov Kmečke banke, ki je bil v goriškem Kulturnem domu (foto S. Ferrari)

■ njen statut med drugim določal, da je slovenščina, poleg italijanščine in hrvaščine, uradni jezik.

Slučaj je hotel, da je vest o »luknji« v finančnem zakonu sovpadala z uvedbo komisarske uprave v Kmečki banki v Gorici in torej z odstranitvijo upravnega in nadzornega odbora tega pomembnega slovenskega denarnega zavoda na Goriškem. Kmečka banka je — po splošni sodbi — pomemben dejavnik celotnega goriškega gospodarstva in je daleč naokoli slovela kot zelo soliden denarni zavod.

Kot smo slišali na zboru članov Kmečke banke v nedeljo, 9. t.m., v Kulturnem domu v Gorici, je zakladno ministrstvo izdalo odlok o komisarski upravi na zahtevo pristojnega urada emisijske banke (Banca d'Italia) in po privolitvi deželne vlade Furlanije Julijske krajine. Nadzorniki osrednjega državnega denarnega zavoda naj bi ugotovili upravne prekrške in predvsem tolikšno maso negotovih, vprašljivih terjatev, da naj bi bilo načeto oziroma ogroženo celotno zavodovo premoženje in torej sam zavodov

Majhen korak...

O natančni vsebini pogovorov in dosežkih sta seznanjeni le obe delegaciji, ki sta ju poleg zunanjih ministrov sestavljali še šef kabineta Šteblaj, Benčina kot vodja sektorja za sosednje dežele, slovenski ambasador v Rimu Marko Kosin in Borut Sommereger, odgovoren za stike z javnostjo na slovenski strani ter tajnik pri zunanjem ministru Saleo, veleposlanik v Ljubljani Solari ter diplomat Ago na italijanski strani. Od slovenskih pogajalcev je bilo ob koncu srečanja v Ogleju slišati izjavo, da je »rožica sicer vzklila, je pa še zelo krhka«.

obstoj. Na zborovanju je bil izvoljen petčlanski Odbor za Kmečko banko, s čimer sta komisarska dobila legitimnega sogovornika.

Zadeva okrog našega denarnega zavoda je preresna, da bi zdaj lahko načenjali vprašanje odgovornosti, za kar se dogaja. Za to bo še mnogo časa. Bivši upravitelj KB je na zboru na primer ugotovil, da so se razmere tako v Italiji kot v Sloveniji v zadnjih letih korenito spremenile, »le pri nas — je dejal — je vse ostalo pri starem.«

Zdaj je treba zastaviti vse sile, da se kriza čimprej odpravi. Toda bistvene važnosti je tudi problem »glasnosti in perestrojke« pri nas, kajti v nasprotnem primeru bodo vsa naša prizadevanja jalova.

Kaj se premika?

V sredo, 12. t.m., bi morali stavkati uslužbenci deželnega sedeža RAI v Trstu. Šlo naj bi za protestno stavko, ker radiotelevizijska ustanova še ni poskrbela za televizijske oddaje v slovenskem jeziku. Tako namreč predvidevata zakon iz leta 1975 in konvencija, ki sta jo sklenili osrednja vlada in ustanova RAI še pred leti. Sindikati pa so napovedano stavko preklicali v ponedeljek, potem ko jim je ravnateljstvo deželnega sedeža uradno sporočilo, da se je vprašanje slovenskih televizijskih oddaj premaknilo z mrtve točke. S temi oddajami — sicer poskusne narave — naj bi začeli že letos. V teku so tudi pogovori, kako v sporazumu z deželno upravo rešiti vprašanje televizijskih in radijskih oddaj v furlanskem jeziku.

Glede na izredno slabe dosežanje izkušnje smo zelo radovedni, če bomo tokrat zares dobili to, kar nam je bilo še zdavnaj obljubljeno.

Iz manjšinskega sveta

Novofašisti in nacionalisti so povsod enaki

Med manjšinskimi skupnostmi se vedno kaj dogaja, tako na kulturnem kot na političnem in upravnem področju. To dogajanje je lahko zanimivo tudi za nas, saj tako spoznamo, kaj delajo drugi v podobnih situacijah.

Zadnje številke tednika Union Valdôtaine »Le Peuple Valdôtain« prinašajo več prispevkov v zvezi z dogajanjem v francosko govorečem svetu. Tu mislimo predvsem na tiste francoske skupnosti, ki živijo izven Francije, pa so vendar avtohtone. Tako od valonske skupnosti v Belgiji ali Doline Aoste pa do romanske Švice ali vse tja do daljnega Quebeca v Kanadi.

Naj omenimo srečanje narodov francoskega jezika, ko je stalna konferenca te zveze obravnavala položaj francoskega jezika od Bruslja, Francije, Jurac (v Švica), Quebeca, Romandije, Doline Aoste in Valoncev. Zastopniki teh jezikovnih skupnosti so od svojih vlad v glavnem zahtevali okrepitev avdiovizualnih sredstev na področju obveščanja in kulture. To velja še posebej za televizijske mreže in radio. V tem okviru so tudi zahtevali za Dolino Aosta obnovitev konvencije z družbo RAI.

Kanadski problemi so seveda mnogo bolj oddaljeni od naše stvarnosti, vendar po svoje zanimivi. V francosko govoreči deželi Quebec so že pred leti zahtevali neodvisnost od večinske angleško govoreče vlade v Ottauwi. Sedaj želijo neodvisnosti ponoviti pobude (ljudsko glasovanje) za neodvisnost francoske dežele, ki je v letih 1980 bila zavrnjena s 60% glasov. Pri tem zagovorniki neodvisnosti trdijo, da bi lahko neodvisni Quebec igral vlogo obogatitve v okviru morebitnega večjega severno-ameriškega skupnega trga.

Zelo podobni napadom na slovensko manjšino in posebej na rabo slovenskega jezika pri nas so napadi neofašistov na rabo francoskega jezika v Dolini Aosta. Tako piše valdostanski tednik: »Mussolinijevci Nacionalnega zavezništva (Alleanza Nazionale) ponovno napadajo, po radiu, obvezni pouk francoskega jezika v Dolini Aosta, ki izhaja iz členov 38, 39, 40 in 41 avtonomnega statuta«. Nadalje se list sprašuje, ali sta tudi oba zavezniška tega gibanja, Severna liga in Forza Italia na tiho proti njemu? Nato navaja še znane (tudi nam!) »razloge« za to: upadanje francoskega jezika v Dolini Aosta in njegova »nekoristnost«...

Vidi se, da so nacionalisti in novofašisti povsod enaki, ko gre za napad na jezike narodnih manjšin!

a.b.

Začetek 50. jubilejne gledališke sezone SSG

Arheologija duha v zapletenih rovih Jančarjevega Halštata

Drago Jančar, lanski Prešernov nagajenec za literaturo, sodi med najbolj prevajane slovenske avtorje in v sam vrh sodobne slovenske dramatične. Nelahka pot disidentstva ga je že v sedemdesetih letih privedla med najbolj odprte in svetovljanske pisatelje in esejiste. Iz slovenske *terre incognite* je Jančar svojo besedo ponesel v najširše pisateljske kroge, zlasti nemške. Suvereno prehaja od novele do romana, od eseja k filmskemu scenariju, od televizijske drame k drami in zlasti k tragikomediiji.

Več kot desetletje je minilo, odkar smo si lahko v gledališču Rossetti ogledali slovensko predstavo *Disident Arnož*. Tedaj pri nas še nepoznani Jančar je prijetno presenetil tržaško občinstvo. Od tedaj je z vrsto cenjenih dramskih del — *Veliki briljantni valček*, *Klementov padec*, *Zalezujoč Godota* — na slovenskih odrih dokazal, da zna z izvirnimi prijemi, prečiščeno metaforiko in izpiljenim slogom predstaviti v novo in svežo dramsko govorico že znane odrske situacije in like.

Jančarjeva igra *Halštata*, ki so jo igralci Slovenskega stalnega gledališča uspešno predstavili na mednarodnem festivalu v *Veroliju* 15. in 18. junija in ki so jo premiersko izvedli 7. oktobra 1994 v tržaškem *Kulturnem domu*, prav tako rase iz že vidnega, iz — v drami sami večkrat omenjenega — *déja vu*.

V tem ključu je mogoče razlagati osnovna gibala te Jančarjeve drame. Če pri *Pirandellu Šest oseb išče avtorja*, je v Jančarju pet oseb našlo svojega dramatika, da je njihovo onirično videnje že vidnega in doživetega lahko s pravšnjo mero odrske prepričljivosti ponudil v premislek našemu občinstvu.

Meja med sanjami in resničnostjo je krhka, težko določljiva. Sanje se prelivajo v stvarni svet in se z njim stapljajo v dramsko alegorijo o pokopanih ideologijah, o pozabljenih in pokopanih mrljih vseh dob, tudi našega stoletja. Šele iz zadnjih dialogov, ko se dejanje iz rudniških rovin in

jaškov novega Halštata prenese na klopco Kongresnega trga, namreč spoznamo, da so turobnost arheološkega izkopavanja kosti, zatiranje strasti in src, blaznost tiranskih demagogov in pasje poniževanje klošarjev bili že onirični privid zapitih raztrgancev. Ostane nam vprašanje, kaj se je v drami pravzaprav zgodilo, kaj so bile sanje in kaj resničnost.

Kot v drami *Halštata* se že v nekaterih prejšnjih Jančarjevih proznih delih simbolično prepletajo in vračajo podobnosti in analogije. Tako je pisatelj v zbirki *Smrt pri Mariji Snežni* (1985) uvedel pripoved *Dve misli* z mislijo pisatelja J.L. *Borgesa*: »Usoda ima rada ponavljanja, variacije, simetrije...« V noveli je na paradigmatičen način povezal usodo očeta in sina: prvi je izginil leta 1945 v Kočevskem rogu, drugi pa nekaj desetletij kasneje med *desaparesidosi* v neki argentinski jami. Usoda torej postavlja ljudi različnih generacij in dob v podobne situacije. Usoda določa temeljno strukturo sveta, besedni umetnik pa v individualnih zgodbah razkriva enkratne in arhetipske elemente obenem.

V Jančarjevi najnovejši igri *Halštata* pet oseb — skupina arheologinje, njihov vodja *Filibert Habilis* in klatež *Honza* — v halštatski nočni mori živijo svojo individualno zgodbo. Obenem pa vsak skozi grebenje kosti podživlja polpreteklo kolektivno tragedijo ter se do nje tako ali drugače opredeljuje. *Halštata* arheologom ne vrača samo kosti konja keltskega kneza in medeničnih kosti nekdanje prince. Izkaže se, da gre za novi *Halštata* dvajsetega stoletja, ki je dolgo skrival nepokopane kosti, grehe in sramoto. Nepokopane kosti ne govorijo in ne vpijejo do neba, iz sveta sanjskih grozovitih prividov se znova vračajo v zavest.

Režiser *Boris Kobal* je dramski tekst spretno zaupal večini in virtuoznosti igralcev, ki so znali večkrat poetično besedilo posredovati na doživet in globok način. Čustveni naboj je bil zlasti opazen v petih monologih

»Arheologinje« s profesorjem *Habilisom*

(foto Kroma)

o gorjači, v shakespearovskem prepletu poezije in proze, v menartovskem modrovanju o kruhku, palici, o življenju sploh.

Jula, *Anastazija* in *Neli* doživljajo vsaka svojo individualno ljubezensko stisko, do grozovitega odkritja o novodobnem *Halštatu* pa se opredeljujejo različno. Znameniti arheolog in znanstvenik profesor *Filibert Habilis*, ki je prevzel odgovornost za arheološka izkopavanja, sicer tudi čudni varuh človekovih pravic, bi vsa tri dekleta brezpogojno priklenil nase.

Vladimir Jurc je dognano in plastično upodobil tako togost znanstvenika in oblastnost nadrejenega kot tudi erotično stisko moškega. Nase je priklenil, pa spet zavrnil *Julo*, ki sploh ni arheologinja, vendar se je odločila za sodelovanje pri izkopavanjih iz navčnih ljubezenskih pričakovanj in tudi za ljubi kruhek. *Miranda Caharija* se je kar zljila s podobno te zavrti, čemerne ženske, ki ne vzburja moških strasti, temveč se umika in nekako vdano sprejema svojo usodo. Njeno nasprotje predstavlja na videz borbena, v resnici pa konformistična *Anastazija* (*Maja Blagovič*), ki se je kljub frazam o emancipaciji pripravljena podrediti vsakršni Bertijevi želji. *Lučka Počkaj* pa je zaigrala vlogo, ki ji najbrž najbolj leži: vlogo sanjavega dekleta *Neli*, ki ga včasih nosi luna, dekleta, v katerem utripa srce. Srce jo vodi tudi od tiranskega *Filiberta* v objem raztrganca *Honze* (*Gojmir Lešnjak*).

In če nelepa *Jula* izgublja spomin in noče razmišljati o kolektivni tragediji, *Anastazija* iz nekakšne ljubezenske preračunljivosti zakriva resnico. Edino *Neli-srce* se more in hoče opredeliti, ker se zaveda, da mora preteklost postati del kolektivne zavesti, prerasti mora v zgodovinski spomin.

Zato bi ji despotski in naposled ponoreli *Filibert* najraje iztrgal srce. Dejansko niti on niti razcapani *Honza* nimata dovolj močne osebnosti, da bi bila antagonist ali junaka. Prava junakinja je čustvena *Neli*, ki edina zmore pieteto do zagrebenih kosti.

Ali je torej Jančarjev *Halštata* res tako mrakoben, je le tragedija? Sploh ne. Dramatik je s pomočjo *Kobalove*

režije in zlasti preko *Honzovega* lika v tragedijo vnesel kanček ironije in celo smeha. Včasih se ti ob *Lešnjakovi* izdelani kreaciji *Honzovega* lika celo zazdi, da slediš komediji, tako te prevzameta prisrčnost in bebava preprostost, za katero je *Lešnjak* pametno skrnil oportunitizem zapitega berača. Ironija tragikomedije naj torej premaguje kontradikcije in bizarne situacije, v katero so ujeti Jančarjevi liki.

Konec našega stoletja, potem ko so se zrušili miti in razblinile sanje, ko so se začele odkrivati kosti pozabljenih in zanikanih mrličev, v realnem življenju še vedno obstajajo polizani Bertiji in fine *Anastazije*, ki vi-

Odbor Sindikata slovenske šole — tajništvo Trst je sklenil, da se bo v petek, 14. oktobra, pridružil vsedržavni splošni stavki.

Stavko so oklicali vsedržavni zvezni sindikati CGIL, CISL in UIL, proti osnutku vladnega finančnega zakona, ki predvideva restriktivne ukrepe na področju socialnega skrbstva in klenjenje pokojninskih pravic.

Sindikata slovenske šole zato poziva učno in neučno osebje, naj se udeleži splošne stavke in s tem izrazi svoj »NE« vladnim ukrepom.

hajo nos, na klopah v parku pa poseda klošarski proletariat zakrpanih Jul, norčavih *Honz* in dobrih *Neli*.

Jančarjevo dramsko besedilo je večplastno, postavlja in odpira celo vrsto vprašanj. Lektorsko delo *J. Faganela* je poudarilo zlasti njegovo poetičnost z aliteracijami in besednimi igrami. Scenska zamisel *Marjana Kravosa* ga je približala gledalcem in dogajalni prostor podaljšala v parter. Realistični nadih so prispevali kostumi *Marije Vidau*, patino skrivnostnosti pa gromki glasbeni efekti *Lada Jakše* v slogu kriminalke.

Jančarjeva arheologija duha grebe globoko v našo slovensko zavest.

MAJDA ARTAČ STURMAN

SLOVENSKO STALNO GLEDALIŠČE

Otvoritvena predstava sezone 1994-95

Drago Jančar

HALŠTAT

Krstna uprizoritev, režija Boris Kobal

V soboto, 15. oktobra, ob 20.30 — Abonma RED F

PONOVITVI V KULTURNEM DOMU V GORICI

v ponedeljek, 17. oktobra, ob 20.30 — Abonma RED A

v torek, 18. oktobra, ob 20.30 — Abonma RED B

Leo Čok, psihiater iz ZDA, se vsako leto vrača domov v Trst

»Neenotnost je bila od nekdaj poguba slovenskega naroda«

Zadnje čase se dr. Leo Čok, ki živi in dela kot psihiater v ZDA v državi Rhode Island, vedno pogosteje vrača domov k Sv. Ivanu, kjer še danes živijo njegovi starši. V ZDA je odšel, ko je imel 28 let in je bil že diplomiran zdravnik. V Trstu, kjer se je rodil, je do prvega razreda višje šole obiskoval italijanske šole, ker takrat slovenskih ni bilo, julija leta 1944 je odšel v partizane (bil je pri Gregorčičevi brigadi), a je bil kmalu zajet ter nekaj časa zaprt v Tolminu in Gorici, nato pa so ga poslali v eno najhujših koncentracijskih taborišč Dachau, kjer je ostal do konca vojne. Takrat je bil star komaj 16 let.

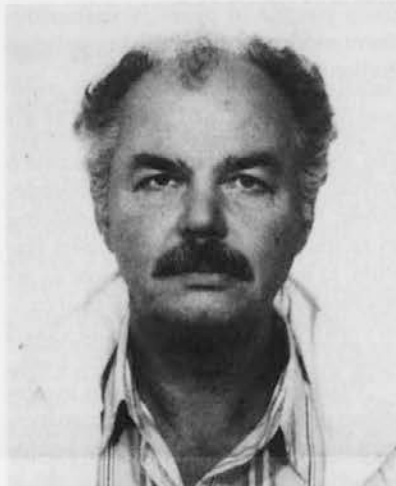
Dr. Čok je na teh svojih poletnih počitnicah, v kraju, kjer se je rodil, spremljal tudi razne slovenske kulturne dogodke. Med drugim je bil v začetku septembra na študijskih dneh Draga na Opčinah, kjer sva se tudi dogovorila za intervju o njegovem delu, njegovem zanimivem življenju ter pogledih na slovenstvo in slovensko manjšino v Italiji.

Kako se je po vojni nadaljevala Vaša študijska pot in kaj Vas je privedlo do tega, da ste se odločili za odhod v Ameriko?

Po vojni sem nadaljeval s študijem na slovenskih šolah in sem leta 1947 maturiral na realni gimnaziji v Trstu, nato pa sem se odpravil v Zagreb na medicinsko fakulteto, ki sem jo zaključil marca leta 1954. Po univerzi sem se vrnil v Trst. Nekaj mesecev sem delal z dr. Štrukljem, vendar sem kmalu spoznal, da so delovne možnosti zame zelo slabe. Dejansko nisem smel delati niti kot »gost« (medico ospite), ker sem imel jugoslovansko diplomo. Zato sem se odločil, da se vpisem na univerzo v Nepalju, da bi opravil še nostrifikacijo, vendar mi tam po dveh letih čakanja niso znali niti povedati, katere izpite bi moral pravzaprav položiti. Ko sem ugotovil, da le izgubljam čas in denar, sem se vrnil domov. Začel sem se učiti angleščine na ameriškem konzulatu, kjer so bili brezplačni tečaji. In prav tam sem dobil tudi ameriške medicinske revije. V njih sem zasledil oglase, da iščejo stažiste (zdravnike, ki jih imenujejo »intern«). Odločil sem se, napisal sem nekaj pisem in kmalu dobil odgovor, da me sprejmejo v New Yorku. Tam sem ostal nekaj časa. Kasneje sem odšel v Kansas City na specializacijo iz psihiatrije, nato pa v Rhode Island, kjer sem specializacijo zaključil in opravil še leto dni študija otroške psihiatrije. Nato sem začel delati kot administrator oddelka za zdravljenje alkoholikov, kjer sem ostal do upokojitve. Sedaj pa sem konzulent v raznih klinikah.

Kljub oddaljenosti ste vedno ohranili stik s slovenstvom in s Trstom...

Seveda, tukaj imam starše, sestro in druge sorodnike ter precej prijateljev. Kadar morem, pridem vedno v Trst. Ko sem prvič odšel v ZDA, sem moral čakati kar 4 leta, preden sem lahko šel na obisk domov. Odkar sem v pokoju, se vračam vsako leto po več mesecev. Toda tudi v tujini sem ohranil stik s slovenstvom in sem slovenščine naučil tudi svojega sina.

Leo Čok

Kaj Vam pomeni Trst?

Na to mesto sem čustveno navezan. Ugaja mi, ker ima morje, burjo, ki očisti zrak, poleti je tu zelo prijetno, Trst pa je zanimiv tudi zato, ker je v srcu Evrope, je razgiban in raznolik. Poleg tega pa me nanj večje neizbrisni mladostni spomini.

»Vrnimo« se v Ameriko. Kako ljudje spremljajo oz. doživljajo vojno na Balkanu?

Američani so ogorčeni, ker zahodni svet ne ukrene nič proti Srbom, ki jih ljudje v ZDA gledajo kot napadalce. Poleg tega se zavedajo, da nosi prav ZDA glavno finančno breme Združenih narodov in so seveda jezni tudi zaradi tega, saj se je izkazalo, da so bili vsi dosedanji posegi, ki so zahtevali ogromna finančna sredstva, v resnici brez vsakršnega učinka.

Kaj pa bi povedali o mesecih, ki ste jih še kot deček preživeli v Dachau? Kakšen pečat je pustilo v Vašem življenju to kruto obdobje?

Danes gledam kljub vsemu na to pozitivno, ker sem preživel. To je bila neverjetna življenjska izkušnja, ko sem se ves čas zavedal, da lahko od trenutka do trenutka umrem ali pa da izgubim popolnoma vse. Ta občutek pa mi je istočasno dal neko prožnost, nekakšno drugačno dimenzijo, ker me

vse to, kar sem imel, ni več pogojevalo. Seveda pa sem po povratku iz Dachau imel več časa težave z zdravjem.

Kljub temu, da so še žive generacije, ki lahko povedo, kam peljeta rasizem in šovinizem, pa se predvsem v vrstah mlajših ta občutek spet prebuja. Je po Vašem ta pojav lahko nevaren?

Danes je največji svetovni problem, kar je pokazala tudi konferenca v Kairu, prenaseljenost. Ljudje iz revnih držav se torej izseljujejo v kraje, kjer je večje blagostanje, in so pripravljene prijeti za vsako delo. Mladi, ki so se v teh »bogatejših« državah rodili, pa vidijo v priseljencih »sovražnika«, zaradi katerega so ali bodo lahko ostali brez dela. Navadno gre za mlade, ki niso dokončali nobene šole in imajo že zaradi tega težave z zaposlitvijo. Iz ignorance pa nekateri, npr. skinheadi prevzemajo simbole nacizma. Mnogi namreč niti ne vedo, kaj je to pomenilo. Nekaj je seveda tudi pravih »nostalgikov«, ki skušajo oživljati stare ideologije. Pojav rasizma v svetu je po mojem vsekakor zaskrbljujoč in ga nikakor ne gre podcenjevati.

Na vprašanje Slovencev in slovenske manjšine v Italiji gledate iz dveh različnih zornih kotov. Od zunaj, oz. od zelo daleč, in od znotraj, saj po več mesecev preživite v naših krajih. Kako ocenjujete delo in prizadevanja naše narodnostne skupnosti na teh tleh?

Vtis imam, da se tu že leta dogaja podobno kot sedaj v Sloveniji. Pregovor pravi: »Dva Slovence, tri stranke.« Na žalost to drži, a je še vedno preveč razcepljenosti. To je bila tudi poguba našega naroda, tisti, ki so bolj povezani, pa so v preteklosti znali to stanje tudi izkoristiti. Samo zaradi naše neenotnosti nimamo še slovenskih napisov v Trstu in nam niso priznane osnovne pravice. Globalna zaščita pa nekako spominja na »Staro pravdo«, na katero so se Slovenci stoletja sklicevali, a nihče ni več vedel, kaj to pravzaprav je. Bojim se, da je tako tudi z globalnim zaščitnim zakonom. Nujno in skrajni čas je, da se zedinimo in zahtevamo skupno nekaj konkretnega — vključno z vsaj enim manjšinskim zastopnikom v Rimu.

Pogovarjala se je H. Jovanovič

ČESTITAMO!

Na konservatoriju J. Tomadini v Vidmu je z odliko diplomiral iz zborovske kompozicije in zborovskega dirigiranja Hilarij Lavrenčič. Za uspeh mu iskreno čestitata uredništvo in uprava Novega lista.

Bo potrebna internacionalizacija?

Na redni seji deželnega tajništva Slovenske skupnosti v torek, 11. t.m., je bil govor o trenutnem položaju slovenske narodnostne skupnosti v Italiji tudi in predvsem v luči zadnjih pogovorov med zunanjima ministroma Italije in Slovenije v Ogleju. Deželno tajništvo je mnenja, da bi morali čimprej predložiti parlamentu zakonski predlog, ki so ga bili sestavili predstavnikov vseh komponent manjšine. Na seji so soglašali, da bi bilo oportuno ob tej priložnosti prirediti množične manifestacije Slovencev pred parlamentom v Rimu. Govor je bil tudi o sicer starem predlogu, naj bi se problem slovenske narodne manjšine v Italiji internacionaliziral, saj se naši življenjski problemi nikakor ne premaknejo z mrtve točke.

O naši manjšini tudi v Clevelandu

Ameriški slovenski kongres, ki je član Svetovnega slovenskega kongresa je v soboto, 1. oktobra, privedil v Clevelandu zborovanje, ki so se ga udeležili številni prijatelji in člani iz različnih ameriških zveznih držav. Prisotna sta bila tudi predsednik Kanadskega slovenskega kongresa Stane Kranjc in podpredsednik Svetovnega slovenskega kongresa dr. France Habjan. Na zborovanju so med drugim posvetili veliko pozornost problematiki Slovencev v Italiji in Avstriji. Po obširni razpravi so zborovalci soglašali, da v tem trenutku ni mogoče zanemarjati težav, ki jih ima slovenska manjšina v Furlaniji-Juljski krajini. Ta manjšina še nima zaščitnega zakona, ki bi ji zagotovil pravice, kot jih ima italijanska manjšina v Sloveniji. Vsiljevanje italijanskega državljanstva na Primorskem in novi volilni zakon v Furlaniji-Juljski krajini sta resni vprašanja, na kateri je treba ustrezno odgovoriti. Italijanska in madžarska manjšina imata zagotovljeno predstavnost v slovenskem parlamentu, Slovenci v Italiji pa takega predstavnostva nimajo.

Po izčrpnih razpravi so prisotni poudarili, da je nujno ustanoviti odbor za manjšinska vprašanja v okviru Ameriškega slovenskega kongresa. Ta odbor naj naveže stike s slovenskimi organizacijami v zamejstvu in naj hkrati obvešča ameriško javnost in ameriške ustanove o stanju slovenske manjšine v Italiji. Ustanovljena je bila tematska skupina ameriškega slovenskega kongresa, ki bo takoj začela navezovati stike z najrazličnejšimi dejavniki v ameriškem javnem življenju.

Na srečanju so poglobljeno razpravljali tudi o problemu sprave. Zborovanja se je udeležil tudi slovenski častni konzul dr. Karel Bonutti.

F.H.

Tako je Novi list pisal ob podpisu londonskega sporazuma

Kaj se je in kaj se ni spremenilo v zadnjem štiridesetletju

V zadnjih štiridesetih letih se je naš svet zelo spremenil. Generacija, ki je doživela drugo svetovno vojno, izgineva, znanost se je razvila z neverjetno naglico, nastale so nove države, nekatera mesta so spremenila ime. Obstajajo pa tudi stvari, ki se od leta 1954 niso bistveno spremenile. 5. oktobra tistega leta je bil podpisan Londonski sporazum. Kaj so tedaj doživljali naši ljudje, lahko razberemo iz članka, ki ga je Novi list objavil v številki 14. oktobra 1954. Marsikatera misel, izrečena takrat, je aktualna še danes.

(Ur.)

Pogodba daje Slovencem dovolj svobode, da bi lahko z zaupanjem gledali v bodočnost: zajamčen jim je varen narodni obstoj in razvoj.

Zakaj je naše ljudstvo kljub temu globoko vznemirjeno in zaskrbljeno? Srečali smo ženske, ki so nam s solzami v očeh pripovedovale, da od žalosti niso mogle spati, ko so zvedele za sporazum.

Ljudje trdijo, da ne verjamejo več nobenim obljubam, ne zaupajo nobenim pisanim pogodbam. Kaj so nam vse obljubljali jeseni 1918? Rekli so, da bomo v Italiji uživali vse svobode demokracije in imeli še več slovenskih šol kot v Avstriji. In kaj se je v resnici zgodilo? Niti slovenskih primkov nam niso pustili! Dali so nam demokracijo prav posebne vrste: naskakovali so naše tiskarne, požigali naše domove, pošiljali naše ljudi v taborišča in ječe, jih metali iz služb ter gnali z domače zemlje.

Odgovorni italijanski politiki se še danes ne zavedajo, kaj je pomenil fašizem za naš narod. Ta doba je bila zanj hujša, kakor so bili časi turških vpadov. Vladajoči možje ne smejo pozabiti, da je v naših krajih težko najti družino, v kateri ne bi še vedno žgala in skelela rana iz one dobe: temu so ubili sina, onega prepetali in mučili, tretjemu uničili eksistenco, drugi so se morali dolga leta potepati po tujini. Koliko se jih je vrnilo bolnih iz taborišč ali se jih sploh ni vrnilo!

Kako je mogoče vse to pozabiti? V trenutku, ko se Italija vrača v našo deželo, so vsi ti žalostni spomini zaživelci z nezadržno močjo v slovenskem ljudstvu.

Možje, ki prevzemajo v svoje roke upravo našega področja, si morajo ta dejstva stalno držati pred očmi, če hočejo pravilno in pravično vladati Slovincem.

Te velikanske psihološke težave bi bile danes znatno manjše, da je Krščanska demokracija vodila v preteklih letih s Slovenci politiko, ki od govarja demokratičnim načelom njenega programa, ne pa da se je kosala v slepem nacionalizmu s — fašisti.

Njena dolžnost je bila dokazati našemu narodu z dejanji, da je fašizem za večne čase pokopan in da je sedaj napočila doba zares pravičnih in krščanskih odnosov med tu živječimi narodi.

Sama od sebe bi bila morala popravititi brez omahovanja težke krivice, storjene našemu ljudstvu od fašistov: ne mi, temveč ona bi bila morala zahtevati, da se takoj prekliče vsa za Slovence ponižujoča zakonodaja, ona sama zahtevati, da se nam vrne uropano premoženje ter prizna slovenščina za drugi deželni jezik.

Tedaj bi bilo naše ljudstvo reklo: krivice, ki smo jih pretrpeli, so bile delo fašizma in ne Italije. Neizmerno bi bila pridobila na vplivu in ugledu med Slovenci ravno tako Krščanska demokracija kakor tudi sosedna republika.

Toda usoda je hotela, da je velik čas našel majhne ljudi. Pri nas so prišli na oblast razni Bartoliji in Palutani. V svojem strastnem nacionalizmu so se kakor biki upirali, da bi Slovenci postali enakopravni. Zapirali so jim vrata do služb, odstranjevali iz naših vasi slovenske napise in Bartoliji je javno primerjal naš jezik govoriči afriških črncev Mau-Mau!

Kako naj ljudstvo takim možem zaupa, kako naj verjame, da bodo pošteno izvorševali sporazum o Trstu!

Pogodbe, ki je že sprejeta, seveda ne morejo razveljaviti. Zato pojdejo vsi njihovi naporji za tem, da ustvarijo v naših krajih ozračje, v katerem se Slovenci sami ne bodo hoteli posluževati pravic, zajamčenih jim v sporazumu.

Če bi Slovenci občevali še nadalje z uradi v italijanščini, ostane dvojezičnost na papirju. Če si ne bodo upali govoriti na sodnji v svojem jeziku, ostane sodnija italijanska in na njej ne bodo potrebovali slovenskih sodnikov in uradnikov.

S šolami je stvar seveda mnogo težja. Njihov obstoj je v pogodbi zavarovan. Toda če bodo Slovenci kljub temu vpisovali svoje otroke v laške šole, se bodo slovenske s časom spraznile in prazne šole ne morejo za večne čase obstajati.

To je glavni in končni cilj bodoče politike italijanskega nacionalizma na Tržaškem.

Tega naši nasprotniki prav nič ne skrivajo. Giornale di Trieste, glasilo Krščanske demokracije, je še nekaj dni pred objavo sporazuma napisal, da je asimilacija, to se pravi poitalijančenje tržaških Slovencev, prirodni pojav, ki ga ni mogoče preprečiti. Predstavnik odvetniške zbornice Antonini je po podpisu sporazuma izjavil, da italijanski Trst ne bo mogel prenesti nekaterih Slovincem ugodnih določb v pogodbi. »Naša naloga je, da jih omitimo!« — je zagrozil.

Kako milo znajo tržaški nacionalisti ravnati s Slovenci, so dokazali v teku četrto stoletja pod fašizmom. Po sporazumu skušajo znova uporabljati stara sredstva ustrahovanja svojih slovenskih sodržavljanov. Pri Sv. Ivanu so napadli slovensko gostilno, pri Sv. Ani razbili okna slovenskega otroškega vrtca in »škvadre« njihovih

razgrajacev so se že pojavile v Sv. Križu.

Nasilja, ki nam jih že delajo in obljublajo za bodočnost, so uperjena proti vsem Slovincem brez ozira na njih politično mišljenje. Otroški vrtec pri Sv. Ani obiskujejo otroci staršev vseh slovenskih strank. Najosnovnejši čut samohrane nalaga zrelemu narodu, da napade na svoj obstanek složno odbija. SKSZ (Slovenska krščansko socialna zveza) je v resoluciji, ki smo jo zadnjič objavili, pozvala tržaške Slovence, naj »v tem zgodovinskem trenutku združijo vse sile v skupno obrambo svojih narodnih in socialnih pravic«.

Da se Slovenci vsaj v nekaterih važnih in temeljnih vprašanih zedinijo in enotno nastopajo, je tem bolj nujno, ker se ni proti najnovejšim nasiljem dvignil iz vladajočih italijanskih krogov niti en glas protesta ali obžalovanja. Človek ima vtis, kakor da se ti krogi protislovenskih nasilij na tistem vesele.

Saj se z njimi samo krepki ozračje neznosnega socialnega pritiska, ki je desetletja dušilo Slovence naših krajev in mora brezpogojno ostati, ako naj laški nacionalizem kljub sporazumu uresniči svoje politične cilje na Tržaškem.

Naš cilj pa mora biti, da fašistični teror, še globoko ukoreninjen v kosteh našega tlačnega ljudstva, z združenimi močmi zlomimo in za vselej preženemo. Zato naj se Slovenci združijo in zedinijo! Taka je splošna volja ljudstva, ki je voditelji ne smejo prezirati.

Izjava SDGZ

Predsedstvo Slovenskega deželne-ga gospodarskega združenja z veliko zavzetostjo spremlja razvoj dogodkov v zvezi z uvedbo komisarske uprave pri Kmečki banki v Gorici. Po začetnem presenečenju se čedalje bolj dozdeva, da ne gre zgolj za tehnični ukrep kontrolnega organa, temveč za načrtni poskus ošibitve manjšinskih gospodarskih in kulturnih struktur, piše v tiskovnem poročilu organizacije.

»Ni mogoče namreč mimo dejstva, da je bil tako drastičen ukrep sprejet dobra dva meseca po končani kontroli. Ukrep je bil sprejet brez predhodnega poziva upraviteljem, naj pojasnijo posamezne postavke in predlagajo morebitne rešitve.«

»SDGZ smatra, da je treba zato poskati vse možne poti, da pride čimprej do preklica komisarske uprave in do uvedbe normalnega poslovanja. Zato pozdravlja sklep članov, to je pravnih lastnikov Kmečke banke, da storijo potrebne korake za zaščito lastnih interesov. Pretirani ukrepi bi lahko močno oškodovali banko samo.«

»SDGZ pričakuje, da pri upravljanju banke ne bo prišlo do pre nagljenih ukrepov in vabi komisarja, da temeljito preučita poseben kontekst, v katerem deluje bančni zavod in ki je pri mednarodnem poslovanju bistveno drugačen kot v notranjosti države.«

»SDGZ poziva varčevalce in kliente Kmečke banke Gorica, da še nadalje izkazujejo zaupanje svojem Zavodu. Vsak preplah, dviganje vlog in premeščanje računov so popolnoma neosnovani. Likvidnost banke sploh ni v dvomu in varčevalci so vsestransko zaščiteni.«

»SDGZ bo pri pristojnih oblasteh storilo potrebne korake, da se ukrep čimprej prekliče in banko vrne praviim lastnikom.«

Narodni svet in problemi manjšine glavni temi seje SSO

V Gorici se je prejšnji teden sestal izvršni odbor Sveta slovenskih organizacij. Predsednica Marija Ferletič je poročala o zadnjih dogodkih, ki posebej zanimajo slovensko narodno skupnost. Sem sodi tudi vest iz Rima, da finančni zakon ne vsebuje postavke za kulturno delovanje slovenske narodnostne skupnosti v Italiji. Rečeno je bilo, da bo treba storiti vse potrebne korake za rešitev tega hudega problema. Brez finančnih prispevkov so namreč naše organizacije in ustanove obsojene na hiranje.

Na sestanku je dalje tekla besedo o Narodnem svetu. SSO je pripravil svoj osnutek za njegovo oblikovanje. Dokument ugotavlja, kako je potreben nov organ za povezavo in predstavnisko telo, ki je še posebej v tem trenutku nujen za pravilno nastopanje naše narodnostne skupnosti navznoter in navzven. Posebej še opozarja zlasti na nekatera področja, katerim naj bi novi organ posvečal še posebno pozornost — kultura, informacija, šolstvo, šport.

Izvršni odbor SSO se je v petek 7. oktobra, na goriškem sedežu sestal z državnim sekretarjem za Slovence po svetu dr. Petrom Vencljem in svetovalcem vlade Rudijem Merljakom. Predsednica krovne organizacije ju je opozorila na najvažnejša vprašanja Slovencev v Italiji ter poudarila potrebo po sodelovanju med manjšino in matico. Dejala je še, da prav zaradi tega SSO ne odobrava zadržanja tistih predstavnikov slovenske leveice, ki so v znak protesta zapustili srečanje v Sežani. Sekretar Venclj pa je orisal politične smerice slovenskega zunanjega ministrstva v odnosu do manjšine ter je obširno poročal o nedavnem sestanku dvostranske komisije za manjšine v Rimu, kjer je slovenske stran jasno opozorila na zahteva Slovencev v Italiji.

Svet slovenskih organizacij je na svoji seji še izrazil odločen protest, ker ni bil povabljen za zadnje srečanje s parlamentarno komisijo za zunanje zadeve Republike Slovenije. Tako ravnavnje prav gotovo ne sodi v objektivno upoštevanje vseh manjšinskih komponent in se v bodoče ne sme več ponoviti.

Ponižanja ne sprejemamo

Zadeva s Kmečko banko v Gorici je že sama na sebi boleča, saj pomeni komisarska uprava klofuto za upravitelje in vodilne kadre, da gmotne škode oziroma novih stroškov niti ne omenjamo.

Ob tem pa nikakor ne moremo mimo naslednje ugotovitve: med osebam, ki jim je zakladno ministrstvo poverilo nalogo, da upravljajo in vodijo ta naš denarni zavod, ni nikogar, ki bi znal slovensko, oziroma pripadal slovenski narodnosti skupnosti v Italiji (v Kmečko banko so prišli: dva komisarja in trije nadzorniki, skupno torej pet oseb).

S takšnim počtetjem se nikakor ne moremo sprijazniti, ker je žaljivo in pomeni grobo ponižanje za celotno slovensko narodno manjšino. Italijanski državljani slovenskega jezika plačujejo davke, redno služimo vojaški rok, spoštujemo zakone in zato smo ter hočemo biti povsem enakopravni državljanom italijanskega jezika. Imamo tudi celo vrsto znanih in priznanih italijanskih strokovnjakov — nekateri so avtorji znanih knjig tudi s področja bančništva — ki bi lahko odlično opravili kakršnokoli nalogo. Poleg vsega je prisotnost ljudi z znanjem slovenskega jezika celo nujna glede na specifičnost poslovanja tega goriškega denarnega zavoda.

Proti takšnemu ravnanju pristojnih oblasti naši ljudje povsem upravičeno protestirajo in tudi povsem upravičeno zahtevajo, naj se krivica popravi, ponižanje pa odpravi. Vprašamo se lahko, kako je mogla takšno ravnanje potrditi deželna vlada Furlanije-Juljske krajine, zlasti pa se lahko vprašamo, kako je mogla na to pristati predsednica gospa Guerra. Ne verjamemo, da bi ta aspekt prezrla, če bi šlo za kako furlansko banko.

Tudi ta dogodek ponovno potrjuje naše prepričanje, da slovenska narodna manjšina v Furlaniji-Juljski krajini ne more biti brez svojih predstavnikov v deželni upravi. Zaradi krivičnega volilnega zakona nimamo ustreznega števila svetovalcev v deželnem svetu, kot nam je bila dejansko tudi zaprta pot do deželnih uradov. Spomnimo v tej zvezi, da na avstrijskem Koroškem obstaja v okviru deželne vlade poseben urad za slovensko manjšino. Ta urad je do pred kratkim vodil dr. Apovnik; ta je ob upokojitvi dobil naslednika oz. naslednico.

Če bi pri deželni vladi Furlanije-Juljske krajine obstajal kakšen urad, bi se verjetno našla za Kmečko banko drugačna rešitev. Naša javnost pa bi bila gotovo pravočasno seznanjena z vsebino odloka zakladnega ministrstva in bi prizadeti lahko tudi pravočasno ukrepali.

D.L.

V torek bo na Opčinah prvo javno srečanje na to temo

Mladi želijo aktivno sodelovati pri procesu združevanja manjšine

Tudi zamejska mladina želi imeti svojo vlogo pri procesu združevanja Slovencev v Italiji in pri oblikovanju snujočega se Narodnega sveta oz. vsemanjšinskega parlamenta, ki naj bi ga neposredno izvolili člani naše narodnostne skupnosti. V naše uredništvo je prejšnji teden prispelo obvestilo, da prirejajo mladi prihodnji torek, 18. oktobra, ob 20.30 v prostorih Prosvetnega doma na Opčinah javni razgovor o tem. Vabljeni so vsi, ki so stari do 30 let. Ni važno, kakšni politični stranki in organizaciji pripadajo ali kakšno delo opravljajo, pomembno je le, da si želijo in da se zavedajo nujnosti drugačnega nastopanja Slovencev v Italiji.

Zamisel za to srečanje se je porodila v tržaški Narodni in študijski knjižnici, kjer so se redni obiskovalci, pretežno študentje, začeli pogovarjati in so ugotovili, da imajo v marsičem skupne poglede. O tem je nekaj več povedal Erik Dolhar, eden od »akterjev« pobude.

Kako je prišlo do te zamisli in kako ste se dogovorili za to prvo srečanje?

Ideja je prišla na dan konec poletja. Skupina študentov, ki se zbira v slovenski knjižnici v Trstu, se je začela razgovarjati o predlogu za osnovevanje Narodnega sveta Slovencev v Italiji. Vsi smo se strinjali, da je skrajni čas, da pride do skupnega zastopstva vseh Slovencev ne glede na strankarsko delitev, ideološko prepričanje in pripadnost raznim tradicionalnim organizacijam. Za mladino je verjetno še lažje najti skupno besedo, saj se v glavnem ne prepoznava v obstoječih strukturah, ali vsaj ne popolnoma.

Iz prijateljskih pogovorov ste prešli na dejanja. V torek bo v Prosvetnem domu na Opčinah stekla vaša prva pobuda. Komu je to srečanje namenjeno in kaj si od njega pričakujete?

Sestanek na Opčinah je odprt vsem, ki jim je pri srcu usoda slovenske manjšine. Za starostno »mejo« smo postavili 30 let. Na sestanek smo že povabili precej mladih — vabimo jih torej tudi preko Novega lista. Želimo si, da bi se nas zbralo čimveč mladih s Tržaškega, Goriškega in Videmskega, da bi se pogovorili o skupnih problemih v ključu narodnosti ter si izmenjali mnenja in predloge.

Koroški kulturni dnevi na Primorskem - pester prikaz dejavnosti »druge« manjšine

V prijetnem in nadvse slovesnem vzdušju so se prejšnji teden pričeli v galeriji Katoliške knjigarne v Gorici 6. Koroški kulturni dnevi na Primorskem. Otvoritev razstave dveh koroških umetnikov, Zorke Loiskandl in Valentina Omana, se je udeležil tudi slovenski zunanji minister Lojze Peterle s sekretarjem za Slovence po svetu dr. Petrom Vencijem in svetovalcem vlade Rudijem Merljakom. O slikarjih je spregovoril eden najvidnejših koroških kulturnih delavcev Janko Zerzer, ki je med drugim poudaril pomen povezovanja in sodelovanja obeh slovenskih manjšin v Avstriji in Italiji.

Prireditve je že 12. po vrsti. Prvič so jo izvedli leta 1983 na Primorskem, nato pa izmenično eno leto na Koroškem, drugo pa spet pri nas. Takrat, leta 1983, so bile razmere v Sloveniji in zanimanje za manjšine drugačne, kot so danes, zato so nekateri predstavniki obeh narodnostnih skupnosti sklenili, da osebno navežejo stike z rojaki v drugi državi in vzpostavijo sodelovanje. V tistem ča-

su so tudi zamrla srečanja med manjšinami, ki so jih prirejali v Ljubljani v Cankarjevem domu. Edina možnost za ohranitev vezi med slovenskima manjšinama v Furlaniji-Juljski krajini in na avstrijskem Koroškem je bila torej ta, da se povežeta med seboj s takšno kulturno prireditvijo. Sodelovanje pa je koristno tudi zato, ker imata konec koncev obe manjšini veliko skupnih problemov, zato je izmenjava izkušenj toliko bolj dragocena.

Koroški kulturni dnevi, ki jih prirejajo Zveza slovenske katoliške prosvete in Katoliška knjigarne iz Gorice, Slovenska prosveta iz Trsta in Krščanska kulturna zveza iz Celovca, se bodo zaključili v nedeljo, 16. oktobra, v novem kulturnem domu v Novi Gorici, kjer se bo ob 17. uri začela glasbena prireditev Carmina burana C. Orffa. Pod vodstvom dirigenta Stanka Polzerja bodo nastopili trije znani slovenske zbori s Koroške, glasbena skupina iz Graza in člani orkestra Slovenske filharmonije iz Ljubljane.

Kaj mislijo mladinski pobudniki o zamisli za osnovevanje Narodnega sveta Koroških Slovencev?

Skoraj vsi, s katerimi sem se pogovarjal, so bili navdušeni nad to pobudo. Seveda ima vsak tudi svoje pomisleke, vendar so ti izključno tehničnega značaja. Največjo težavo predstavljajo volitve. Treba bi bilo natančno določiti, kdo naj bi imel volilno pravico, koliko naj bi bilo izvoljenih itd. Mladina iz knjižnic pa se ne strinja s tem, da bi imeli obe krovni organizaciji že vnaprej zagotovljenih nekaj mest v Narodnem svetu.

Med nami nihče ne želi, da bi eni prevladali nad drugimi, saj bi bilo to tudi nevarno. Prejšnje izkušnje nas učijo, da bi bila tudi ta pobuda obsojena na propad, če bi prišlo do »boja za oblast«.

V vabilu na torkovo srečanje ste zapisali, da želite mladi aktivno sodelovati in imeti znotraj nastajajočega »sveta« primerno zastopstvo. Kako ste si to vašo vlogo zamislili?

Predvsem želimo, da bi bili prisotni ne kot pripadniki kake stranke ali organizacije, pač pa kot posamezniki. O oblikah se bo treba še dogovoriti, vsekakor pa bi hoteli aktivno sodelovati tako pri pripravah za uresničitev vsemanjšinskega parlamenta kot v njem samem, ko bi prišlo do njegove realizacije.

Kako pa gledajo slovenski študentje iz Trsta na stanje, v katerem se nahaja naša manjšina?

S sovrstniki smo se veliko zaskrbljeno pogovarjali o odnosih med Slovenijo in Italijo, saj se zavedamo, da bi vsaka zaostritev manjšino še dodatno prizadela. Spraševali smo se tudi, ali se naši ljudje te situacije sploh popolnoma zavedajo. Po našem je stanje takšno, kot v vsem povojnem obdobju še ni bilo. Prav zato moramo stopiti skupaj in premostiti te medmanjšinske pregrade, ki so bile postavljene v teh 50 letih. Za to pa nismo »krivi« mi, pač pa naši predniki.

* * *

Gledališka sezona v Gorici

V ponedeljek, 17. in torek, 18. oktobra se bo pričela v Gorici redna abonmajnska sezona Slovenskega stalnega gledališča iz Trsta in sicer s predstavo Draga Jančarja »HAL-STAT«, v režiji Borisa Kobala. Nastop a ansambel SSG iz Trsta.

Predstavi bosta naslednji ponedeljek (red A) in torek (red B) v dvorani Kulturnega doma v Gorici (Ul. Brass, 20) s pričetkom ob 20.30.

Še vedno je v teku vpisovanje za abonma SSG — sezona 1994-95 vsak delavnik od 10. do 13. ure in od 16. do 18. ure v uradu Kulturnega doma v Gorici (tel. 33288). Vpisovanje se zaključuje v torek 18. t.m.

Pravočasno zavarujemo povrtnino

Vremenske razmere so se v minulem tednu močno spremenile. Prišlo je do precejšnje ohladitve in prav to dejstvo nas opozarja, da moramo poskrbeti, da nas ne bi slana prehitela in uničila povrtnino, ki smo jo namenili zimskim mesecem.

Tokrat bi spregovorili le o najbolj običajnih oblikah varovanja rastlin pred vremenskimi neprilikami. Najbolj pogosto se v vrtnarstvu uporabljajo plastenjaki, visoki oz. nizki tuneli. Vse bolj se uveljavlja neposredno prekrivanje posevkov z naluknjano ali narezano folijo oziroma s polipropilenskim folijami, ki jih na tržišču dobimo s komercialnim imenom »tkanina-netkanina«.

Najstarejša oblika zavarovane prostora je zaprta greda. Poznomo več oblik in načinov izdelave. Konstrukcija je lahko zidana ali betonska oziroma lesena iz zbitih desk. Nepogobljene grede so navadno namenili setvi povrtnine, ki je dovolj odporna na ohladitve. Poltope (globoke približno 40 cm) in globoke tople grede (od 60 do 80 cm) pa uporabljajo za pridobivanje zgodnjih sadik oziroma za uspešno gojenje v zimskih mesecih. Te grede lahko ogrevamo s svežim hlevskim gnojem in slamo, ker se pri pretvarjanju svežega gnoja ustvarja toplota, oziroma z uporabo drugih toplotnih virov. Take zaprte grede so nekdanj prekrivali s steklom, v zadnjem času pa se vedno bolj uveljavlja prekrivanje z debelejšo plastično folijo.

Veliko bolj praktični so plastenjaki oziroma tuneli, ki so gotovo najbolj poceni oblika zaščite povrtnin. Tudi v tunelih lahko

ustvarimo najboljše pogoje za gojenje toplotno zahtevnejših rastlin. Njihova velikost je lahko zelo različna. Visoke tunele imenujemo one, ki so dovolj visoki, da v njih lahko stojimo, in temu primerna mora biti tudi širina pokrite površine. Zato so visoki tuneli navadno široki od 6 do 9 metrov, visoki pa navadno 2,50 do 3 m.

Nizki so vsi ostali, in prav ti tuneli, visoki od 50 do 90 cm, so v sodobnem vrtnarstvu najbolj uporabljeni. Računajo, da je v Italiji kakih 17.000 ha površin prekritih z nizkimi tuneli, največ pa je tovrstne zaščite na Japonskem.

Ta oblika zaščite je po našem mnenju najbolj primerna tudi za naše primorske razmere. Nizki tuneli so namreč manj izpostavljeni burji in obenem zagotavljajo dobre mikroklimatske pogoje za rast povrtnine. Za podporni material uporabljamo pocinkano jekleno žico, lesene palice, ki se dajo prepogniti, tanjše cevi in plastične mase ali loke iz aluminija ipd. Za prekrivanje pa navadno rabijo plastične-polietilenske folije do debeline 1 mm.

Uporaba tunelov se je izkazala kot zelo primerna za gojenje sadik in vseh zelenjav ter za prezimljanje le-teh. Z gojenjem povrtnin pod tuneli dosežemo boljše mikroklimatske razmere in torej tudi bolj zdrave kulture, zgodnejši pridelek, zboljšanje kakovosti in povečanje količine pridelka kakor tudi boljšo kakovost povrtnin, ker jih tuneli zaščitijo pred ožigi in poškodbami burje. Analize so tudi pokazale, da je zelenjava pod tuneli bolj čista in da v njej ni toliko prahu ali onesnažujočih snovi.

M.T.

Veliki, majhni, hudobni škrtati

Ker so tiskarski škrtati tudi v svoji podzavestni neizbežnosti nekaj običajnega, so včasih celo hudomušni. V takšnih primerih pa nas silijo, da se z njimi od bliže soočimo.

Kot dolgoletni poklicni tiskarski korektor sem se s škrtati temeljito seznanil šele letos, ko sem srečal nekoga, ki je bil navidez zelo okoren, vendar v svoji ogromnosti zelo naiiven. Zato sem ga namenoma prezrl. Škrat je bil zelo podoben črtu, ki jih baje še srečujemo na Gorjancih. Že pri prvem podlistku s temi Spomini se je lotil mojega imena in priimka in sem tako — meni nič, tebi nič — postal znani publicist Ambrož Kodelja. V začetku sem srečanje s tem škrtatom zamolčal, nato sem pa kar odkrito priznaval svoje očetovstvo, posebno ko mi je eden od mojih bližnjih prijateljev povedal, da zares ni vedel, da sem s tako uglednim psevdonimom toliko napisal.

Včasih se pa zgodi, da te tiskarski škrtat malce predrzno sune v oči, tako da te prisili k običajnemu nastopu proti njegovi drznosti, to se pravi, da nerad sežeš po popravku. Moraš seveda ponižno stopiti v uredništvo in prositi, da ti popravek objavijo, čeprav jim rad priznam, da je pri njih ta škrtatovska zalega silno redka. Z njimi imamo namreč opravka, odkar je neki Nemec po imenu Gutenberg iznašel tiskarske črke, ki jim je omogočil tak sporočilni razmah, da so se s svojimi škrtati, ki so se med njimi zaredili, postale celo nevarne za pravilno razumevanje piščeve misli.

Zato vljudno prosim uredništvo za razumevanje in objavo naslednjega popravka.

V zadnji številki Novega lista se je v desetem jubilejnem podlistku z mojimi spomini vgnezdil v sredini drugega stolpca na predzadnji strani za-

res neprijeten škrtat, ki je v svoji navidezni majhnosti celo hudoben, kajti pripisuje mi nekakšno ideorazredno stališče pri obravnavanju važnih gospodarskih in ideoloških vprašanj, kakršna so državni kapitalizem, privatni kapitalizem in »najširše razpreden (ne razreden!) sistem združnega gospodarstva.« Zaradi navidezne nedolžne igrice igrivega škrtata, ki se je v besedi razpreden skrtil in pred presunjenim bralcem postal razreden, bi bil lahko postal celo politično sumljiv. Pomislite, kaj lahko povzroči čisto navaden izpad soglasnika »p« v besedi razpreden. Mimogrede se vam zaradi neznanega škrtata tudi opravičujem za generalske našive, ki so postali generalni, in za spačeno ime bolgarskega desničarskega politika A. Cankova, ki je v kraljestvu palčkov napačno zapisano kot Conkov. Morda so ga s tem kaznovali kot krivca za umor voditelja bolgarskih zemljedelcev Stambolijškega.

Janko Jež

* * *

Koncert v Štivanu

V župni cerkvi v Štivanu bo v soboto, 15. oktobra, ob 20.30 koncert, na katerem bosta nastopila Orkester Mandolina in oktet Deseti brat, ki delujeta na področju bežigradske občine v Ljubljani.

Orkester Mandolina je bil ustanovljen pred skoraj pol stoletja. Na koncertu bo predstavil pester spored domačih in tujih avtorjev, nekaj pa bo tudi skladb za orkester in orgle. Oktet Deseti brat pa velja trenutno za eno najboljših slovenskih vokalnih skupin. Veliko je nastopal tudi po svetu. V Štivanu bo izvajal pretežno dela slovenskih avtorjev iz različnih obdobj.

Janko Jež

SPOMINI (11)

(Ob 50-letnici kapitulacije italijanske fašistične armade v Sloveniji)

Vedite, da ima mogočna gospodarska sila, kakršna je danes kneževina Luksemburg, 2.600 kvadratnih kilometrov in 385 tisoč prebivalcev! Nobenemu Luksemburžanu ne bo nikdar padla v glavo misel, da bi se pritoževal zaradi majhnosti svoje države. Luksemburg je res ozemeljsko majhna država, vendar na strateško zelo pomembnem ozemlju. Za njegovo posest so se že več stoletij zama potegovale Nemčija, Francija in Nizozemska. Zaradi tega so se celo spopadle z orožjem. Pamet je na koncu le prevladala. Mogočne sile so se sporazumele in majhnemu Luksemburgu priznale samostojnost. Država se uradno imenuje Velika kneževina Luksemburg. Njen vladar je veliki knez Jean iz dinastije Bourbon-Parma.

Če upoštevate, da ima Slovenija okrog 25.000 kvadratnih kilometrov in da ima skoraj dva milijona prebivalcev, je torej ta »majhna« in »nebogljena« Slovenija desetkrat večja od Luksemburga in ima petkrat več prebivalcev. Franc Rode je pred dvema letoma na Dragi med svojim predavanjem glede tega rekel: »Ni nas malo. Kar pa nas je, to je dobro.« Torej kvišku srca in lotimo se z večjo samozavestjo svojega dela in z večjim zanosom in državno zavestjo prispevajte svoj del k utrjevanju slovenstva v svetu. Spadamo v sam vrh Srednje Evrope in kot taki moramo prispevati, da se bo Srednja Evropa, oplemenitena s slovenskim deležem, uveljavila v samem vrhu Evropske Unije.

Italijanski napad na Slovenijo. Odhod v Zagreb.

Italijani so napadli Jugoslavijo brez vojne napovedi na cvetno nedeljo 1941. Komaj šest let prej sta jugoslovanski vladni predsednik Stojadinović in italijanski zunanji minister Ciano (Mussolinijev zet) podpisala znano Rimsko izjavo o večnem prijateljstvu med Italijo in Jugoslavijo! Napovedana večnost je torej trajala komaj šest let. Zares čudna in nepredvidljiva so pota italijanske diplomacije.

Ko je ljubljanski radio 6. aprila 1941 sporočil, da sta Italija in Nemčija napadli Jugoslavijo, sem z ljubljanskimi študenti-prostovoljci odpotoval v Zagreb. Ker je bila glavna proga neprevozna, smo potovali skozi Novo mesto in Karlovac. Prenočili smo v novomeški gimnaziji, ki so jo Nemci naslednji dan — (za srečo po našem odhodu) — bombardirali. Potovali smo v tovornih vagonih. Zeblo nas je, ker je naletaval sneg. V Zagrebu so nas nastanili v vojašnici II. dopolnilnega polka blizu postaje Zagreb-Sava. Naenkrat je med nas kot strela udarila vest, da so Nemci fronto že prebili in da se hitro bližajo hrvaški prestolnici. Nad Zagrebom je že bilo slišati brnenje nemških letal. Okrog vojašnice so začeli streljati. Ustaši so nas obkolili in zastražili vse izhode iz vojašnice. Dobili smo navodilo, naj se skušamo rešiti skozi kak stranski izhod. Če ne bi imeli možnosti, da bi se skrili v Zagrebu ali se vrnili v Ljubljano, naj bi se v majhnih skupinah prebijali proti jugu v hribe v smeri Bosne. Planili smo iz vojašnice in se razkropili na vse strani proti izhodu, ki smo jih slučajno zagledali. Na koncu dvorišča so bila železna vrata. Ko sem dospel do njih in jih odprl, je že stopil pred me civilist z revolverjem v roki in me vprašal: »Otkuda si?« »Iz Ljubljane!«, sem odgovoril. »Idi!«, je kratko odvrnil in me pustil dalje. Kasneje sem izvedel, da so pridržali samo Srbe, ki so bili povečini sami starešine, in jih pobili.

Prišel sem na Ilico, to je glavno zagrebško ulico. Bila je polna ljudstva, ki je bilo veselo vznemirjeno. Okna na obeh straneh Ilice so bila okrašena

D. Puh in M. Kosmina o uspešni plovbi

Letošnjo izvedbo Barcolane je že marsikdo poimenoval v »Slovensko Barcolano«. Prvo mesto je, kot znano, osvojila jadrnica Fanatic (to je že tretji uspeh na tej regati), ki jo je vodil slovenski skipper Dušan Puh, medtem ko je drugo mesto osvojila slovenska jadrnica Gaia Cube (Spirit of Slovenija) Mitje Kosmina.

O zmagoviti plovbi je Dušan Puh povedal, da so bili slabi pogoji, saj je bilo malo vetra. Pred štartom ni bilo mogoče vedeti, kaj bo. Odločili so se za taktiko: biti čim bližje najresnejšim konkurentom. Za »najnevarnejše« so smatrali »Pegaso« in »Città di Trani«. Fanatic je dobro štartal, saj je bil po nekaj minutah takoj v prvi liniji skupaj z jadrnico »Città di Trani« in »Vitesse«. Na koncu so se stvari komplicirale, ker je veter upadal in helikopterji, ki so leteli nad zalivom za posnetke regate iz zraka; so metali veter za 360 stopinj sem in tja. Vsak manever je moral biti dobro premišljen. Dušanu in posadki je uspelo, da so dobro izbrali, prečkali so floto na pravi način in izkoristili »nov« veter tako, da so »pobegnili«, ostali tekmovalci pa niso imeli več možnosti, da bi jih ujeli. Od druge boje je bila do konca le formalnost, saj je Fanatic imel dve milj prednosti.

V razumljivo veselem razpoloženju je Mitja Kosmina tako razlagal taktiko regate, s katero je osvojil drugo mesto: »... na štartu

nismo bili zadovoljni, saj je bilo veliko nekorektnih jadrcev, ki so imeli motorje, s katerimi so si pomagali. Kmalu pa smo nadoknadili razdaljo. Prvo bojo smo obrnili okoli 15. mesta. Posvetovali smo se in izbrali taktiko, da bi zajadrali na odprto morje, kjer smo dobili nekaj vetra in nato odpeljali do zadnje boje. Mislim, da je bila odločilna vožnja v krmo. Trda borba je bila s »Pegasom« in barko »Vitesse«. Obe sta namreč hitrejši od nas, vendar smo se odločili, da tvegamo. Potegnili smo proti obali in obdržali prednost do cilja.«

Gorazd Bajc

»Barcolana«: zmagoslavje slovenskih skipperjev

Ko je Fanatic s portoroškim skipperjem Dušanom Puhom kot prvi zavil mimo druge boje, le nekaj sto metrov od Miramarskega gradu, je bilo jasno, da mu zmagata na najpopularnejši jesenski regati v Sredozemlju ne more uiti. Puhova prednost je bila namreč tolikšna, da kljub vremenskim neveselostim zaradi občasnega brezvetrija ni bilo realno pričakovati, da bi se komu iz zaledja posrečilo presenečenje.

Medtem ko je Fanatic imel pred seboj še poslednjih 5 milj in pol, da zaključi olimpijski trikotnik, je pred barkovljansko obalo potekal oster boj med »Razposajeno kocko« Mitje Kosmine ter jadrnicama Vitesse in Pegaso. V fotofinishu si je drugo mesto zagotovil Kosmina in tako kronal zmagoslavje slovenskih jadrcev. Oba skipperja s slovenske obale sta poudarila težave pri štartu, saj so nad 1.289 jadrnicami krožili helikopterji in spreminjali smer vetru. Na tako množičnem tekmovanju si čolni dobesečno kradejo veter z jader, zato je še toliko pomembnejša vloga skipperja, ki odloča o razvstitvi jader, razpolagati pa mora z dobro »uigrano« in koncentrirano ekipo, ki v hipu izvede navodila in ukaze.

Uspeh slovenskih jadrcev — Kosmina je bil tudi na lanski regati med najboljšimi — je bil tokrat še prodornejši, ker je bila »barcolana« povezana z evropsko loterijo. Puh je last-

niku srečke, ki so jo prodali v Gradu in ki je bila povezana z jadrnico Fanatic, priboril skoraj 8 milijard lir. To pa še ni vse, saj je bila »barcolana« povezana tudi z italijansko loterijo, ki je nekemu drugemu srečnejšu prinesla 2 milijardi lir. Vsi ti bodo še dolgo pomnili na Fanatic in Razposajeno kocko, na Dušana Puha in Mitjo Kosmino, pa tudi na Slovenijo.

Slovenska kulturno gospodarska zveza iz tržaške, goriške in videmske pokrajine sklicuje množično protestno zborovanje ob hudih pritiskih, ki jih doživljamo Slovenci v Italiji. Zborovanje bo v četrtek, 13. oktobra, ob 19.30 v veliki dvorani Kulturnega doma v Gorici, Ul. Brass 20.

NOVI LIST

Izdajatelj: Zadruga z o.z. »NOVI LIST« - Reg. na sodišču v Trstu dne 20.4.1954, št. 157.

Uredništvo: Martin Breclj, Ivo Jevnikar, Helena Jovanovič, Drago Legiša (glavni in odgovorni urednik), Miro Oppelt, Saša Rudolf, Marko Tavčar in Egidij Vršaj.

Fotostavek in tisk: Tiskarna Graphart, Trst, tel. 040/772151.

Član Združenje periodičnega tiska v Italiji

s hitlerjanskimi zastavami. Po stranskih ulicah so švigali avtomobili z mlečnozobimi oboroženimi pobalini, ki so jim puške segale skoraj do pet. Lovili so razkrojene jugoslovanske vojske in civiliste, o katerih so bili obveščeni, da so prišli v Zagreb kot prostovoljci. Pridrveli so nemški tanki. Množica je v špalirju začela na llici vihteti nemške zastavice in vzklíkati »osvoboditeljem«. Na vsakem tanku sta čepela po dva civilista: eden je pozdravljal z dvignjeno pestjo, drugi pa z dvignjeno roko.

Pred nekimi vrati je žalostno zrla predse ženska, ki je bila hišnica v stavbi. Prosil sem jo, ali me lahko vzame pod streho za nekaj dni, dokler ne bi bila vzpostavljena železniška zveza z Ljubljano. Prav rada je to storila. Skrbela je tudi za hrano, seveda proti plačilu. Ko sem se tretje noči od nje poslovil, ker sem izvedel, da je prvi vlak za Ljubljano že pripravljen, mi je s solzami v očeh dejala: »Prav rada sem Vam pomagala. Upam, da je neka druga ženska prav tako pomagala mojemu možu, ki je zdaj v Bosni.« Vselej sem veroval v misel človečanstva in bratstva med ljudmi. Ta misel se mi je v Zagrebu še okrepila in našla kasneje potrditev v Arezzu v podobnih okoliščinah kot v Zagrebu, ko sem se moral spet nekaj dni skrivati pred Nemci.

Spet v Ljubljani

Na postaji je že bil pripravljen vlak. Poln je bil civilistov, ker smo morali pred vstopom vanj odvreči vse, kar je spominjalo na vojaštvo. Točno opolnoči je vlak brez vsakršne razsvetljave odbrzel proti Ljubljani. Nekaj pred zoro smo jo že zagledali kot ostro silhueto, uprto v nebo. Ob straneh so smukali telefonski drogovi, ob katerih so se stiskali bersaljeri, kot da bi ob njih iskali zavetje. Vlak je ustavil malo pred postajo. Molče smo se razkropili. Po stranskih ulicah so vozili s senom naloženi vozovi, v katere so se poskrili fantje s podeželja. Meščani so se tiho usmerili vsak proti svojemu domu. Hitro sem jo odkuril po Kolodvorski ulici, prečkal Dunajsko pri Figovcu, prišel do Šelenburgove in se po Rimski cesti spustil na Tržaško cesto in prišel domov, ko se je že začelo daniti.

Po nekaj dneh počitka sem se javil v tiskarni, seveda za zaslužkom. Tiskarna je bila zaprta, le v ravnateljstvu je bilo živo. Pohlevno sem vstopil. Najprej sem zagledal knjigovodkinjo. Vselej je z menoj rada poklepetala, zdaj pa je komaj odzdravila. Spomnil sem se, da je pri računanju vselej upora-

bljala nemščino. Zdaj pa mi je stvar postala jasna. Preprosti ljudje pravijo, da kdor po tuje računa, tuje misli. Knjigovodkinja je torej vedno po tuje, torej po nemško mislila. Medtem je prišla iz sosednje sobe vdova pokojnega lastnika Prepeluha in sedla za soprogo mizo, nad katero je še vedno visela velika Prepeluhova slika, ki me je prijazno gledala in, skoraj bi rekel, pozdravljala. Gospe sem začel pripovedovati svojo zgodbo. Medtem sta iz sosednje sobe še pristopila ravnatelj Kralj in gospod, o katerem sem mislil, da je stranka, ki je bila tam po poslu. Natančneje sem ga pogledal, ko se je postavil predme in me poslušal. Bil je zelo podoben gospe Prepeluhovi. Kasneje sem izvedel, da je bil njen brat iz Kočevja. Ko sem nadaljeval pogovor z gospo Prepeluhovo in izrekel prepričanje, da okupacija ne bo trajala večno, me je njen brat divje nahrulil in mi zabrusil, naj si zapomnim, da bomo Slovenci le pod Hitlerjem zaživi boljše življenje. Nato me je dejansko pahnil iz tiskarne na cesto. Zadeva me je presunila, zlasti ker sem vedel, da je bila gospa Prepeluh v mladosti učiteljica na slovenski Ciril-Methodovi šoli pri Sv. Jakobu v Trstu. Žal mi je bilo, da se nisem mogel posloviti od Prepeluhovih sinov Marka in Janeza, ki sem ju oba inštruiral. Marko se je pridno učil, Janez pa ni rad prenašal šolske discipline. Tudi jaz sem ga često zaman čakal, da bi se skupaj pripravila za šolski pouk. Raje se je s kolesom potepal po mirju. Marko je zdaj advokat v Ljubljani, Janez pa se je izselil v ZDA, kjer je še mlad umrl. Večkrat se ga spominjam. Rad se je zadrževal z menoj in se prijetno pogovarjal o vsem, samo da ni šlo za šolske zadeve. Njune sestre Marjane se komaj spominjam. Tedaj je bila še otrok. Živi v Trstu. Vpregla se je skupaj z družino v oživljajočo se slovensko stvar na Tržaškem.

Ljubljana je bila spremenjena. Nič več nisi srečeval po ulici veselih in zadovoljnih obrazov meščanov. Velikonočno razpoloženje je še bolj podčrtalo to razliko. Na promenadi po Aleksandrovi ulici si opoldne in zvečer videl veččinoma mlade fante, ki so se tiho in z vidno zaskrbljenim izrazom pogovarjali. O čem? O tragični usodi Slovencev. Po globokem ponižanju, ki so ga doživeli z Rapallom, jih je Italija spet zahrbtno napadla in skupaj z Nemci dejansko izbrisala z evropskega zemljevida. Ko so začele krožiti prve vesti o množičnih aretacijah in prvih spopadih z upornimi Slovenci na terenu, je vse pretresla vest o streljanju talcev.

(Dalje)